

ETİMAD ƏSGƏROV
Bakı Biznes Universiteti
Magistrant
esgerovetimad48@gmail.com

Ünvan: Həsən Bəy Zərdabi st 88a, Bakı Azərbaycan

**TİKİNTİ TƏŞKİLATLARINDA MALİYYƏ NƏTİCƏLƏRİNİN
UÇOTUNUN TƏŞKİLİİN NƏZƏRİ
METEDOLOJİ ƏSASLARI**

Xülasə

«Tikinti təşkilatlarında gəlirlərin və xərclərin uçotu metodikası» onun təkmilləşdirilməsi» mövzusunda aparılmış tədqiqat aşağıdakı nəticələr çıxarmağa və təkliflər irəli surməyə imkan verir. 1. Tikinti – maddi istehsalın başlıca sferalarından biri olmaqla, ölkənin iqtisadisosial inkişafında mühüm rol oynayır. Tikinti biznesinin inkişafı bir çox digər şərtlərlə yanaşı, burada idarəetmə mexanizminin daim yenilənməsindən və təkmilləşdirilməsindən asılıdır. Həmin sahənin idarəetmə mexanizminin əsas elementlərindən birini uçot sistemi təşkil edir.

Uçot sisteminin, o cümlədən, gəlirlərin və xərclərin uçotunun adekvat şəkildə qurulması tikinti təşkilatlarının fəaliyyəti barədə münasib və faydalı informasiya formalaşdırmağın, bununla da sifarişçilərin investisiya qərarları qəbul etmələrinin çox mühüm şərtidir; 2. Araşdırmalar göstərir ki, gəlirlərin və xərclərin uçotunun düzgün və səmərəli təşkili həm nəzəri-metodoloji, həm də praktiki məsələlərin kompleks və sistemli şəkildə həllindən asılıdır. Əsaslandırılmış nəzəri-metodoloji müddəalar və təsbitlər gəlirlərin və xərclərin uçotunun praktiki problemlərinin məqsədyönlü həllinə imkan verir.

Açar sözlər: tikinti təşkilatları, uçot sistemi, maliyyə nəticələri.

Giriş

Məqalədə maddi istehsalın əsas sferalarından biri olan tikinti təşkilatlarının ölkənin iqtisadi-sosial inkişafında oynadığı rol, maliyyə, həmçinin gəlir və xərclərin uçotu, uçotun metodologiyasından bəhs edilir.

Tikinti maddi istehsalın əsas sferalarından biri olmaqla ölkənin iqtisadi-sosial inkişafında mühüm rol oynayır.

Tikinti sektorunda baş verən durğunluq digər sferaların və sahələrin vəziyyətinə də təsir edir, bütövlükdə ümumi daxili məhsulun həcmi azaldır və s. neqativ nəticələrə gətirib çıxarır. Ona görə də, dövlət bu sferanın

inkişaf etdirilməsi üçün lazımı tədbirlər görür, bu sferada fəaliyyət mexanizminin təkmilləşdirilməsini həyata keçirir. Həmin mexanizmin çox mühüm tərkib hissəsini uçot və hesabat təşkil edir. Bu sistemin vasitəsilə tikinti təşkilatlarının maliyyə vəziyyəti, onun dəyişilməsi, maliyyə nəticələri, kapitalının tərkibi və quruluşu, pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında informasiya formalaşdırılır. Formalaşdırılan informasiya əsasında həm tikinti təşkilatlarının özləri, həm də kənar istifadəçilər iqtisadi qərarlar qəbul edirlər.

Məlum olduğu kimi, tikinti təşkilatları birbaşa sifarişlər əsasında, tikinti müqavilələrinin bağlanması əsasında fəaliyyət göstərir. Sifarişçilərin qoyduğu investisiyalar tikinti təşkilatlarının fəaliyyətinin demək olar ki, yeganə maliyyə mənbəyidir.

Digər tərəfdən, sifarişçilərin özləri onda maraqlıdır ki, onların sifarişlərini yerinə yetirən tikinti təşkilatlarının əmlak və maliyyə vəziyyəti, tədiyyə qabiliyyəti, maddi-texniki bazası möhkəm olsun ki, onlar sifarişləri vaxtında və yüksək keyfiyyətlə yerinə yetirsinlər. Bu da öz növbəsində tələb edir ki, tikinti təşkilatlarının gəlirlərini və xərclərini düzgün müəyyən edən, onlar barədə obyektiv informasiya formalaşdıran uçot sistemi yaradılmış olsun.

Tikinti təşkilatının sistem mühasibat uçotunda ən vacib yer maliyyə nəticələrinin müəyyən edilməsi və uçotudur.

Digər elmlərdə olduğu kimi, uçot sahəsində də, mövcud olan problemlərin və məsələlərin öyrənilməsində, müxtəlif obyektlər, elementlər üzrə kəmiyyətlərin formalaşdırılmasında metodologiyanın çox böyük rolu və əhəmiyyəti vardır. Metodologiya anlayışı iki sözün, metod və loqos sözlərinin birləşməsindən yaranmışdır. Fəlsəfədə metodologiya sözü insanın nəzəri və praktiki fəaliyyətinin təşkili və qurulmasının üsulları haqqında təlim kimi başa düşülür (17, s.405). Mühasibat uçotu sahəsində metodologiya müəssisə və şirkətlərin fəaliyyəti zamanı meydana çıxan hadisə və faktlar barədə məlumatların yığılması, təsnifatı, qruplaşdırılması və informasiya şəklinə salınmasını təmin edən metodların və üsulların məcmusu kimi başa düşülə bilər. Metodologiya anlayışı metodlardan və üsullardan daha genişdir. Uçot sahəsində metodologiyaya prinsipləri, standartları, onların müxtəlif elementlərini də aid etmək olar.

Uçot sferasında, o cümlədən, gəlirlərin və xərclərin uçotu sahəsində metodologiyanın başlıca funksiyası – iqtisadi qərarlar qəbul etmək üçün tələb olunan və faydalı informasiya formalaşdırmaqdan ibarətdir. Bu baxımdan metodologiyanın funksiyası uçotun məqsədləri ilə eyniləşir. Bu da aydındır, zira, metodologiya uçotun bir hissəsidir, onun məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün formalaşdırılmış olur.

Lakin metodologiyayı yalnız tələb olunan və faydalı informasiya formalaşdırma təlimi kimi başa düşmək olmaz. Sözün geniş mənasında, ümumfəlsəfi nöqteyinəzərdən metodologiya həm də, uçotun nəzəriyyəsini formalaşdırmaq üçün tətbiq olunur. Məsələn, maliyyə hesabatının elementlərinə, o cümlədən, gəlirlərə və xərclərə verilmiş təriflər, onların tanınma kriteriyaları, təsnifatı və digər nəzəri xarakterli məsələlər ümumfəlsəfi, ümumelmi metodlar olan elmi abstraksiya, dialektik məntiq, induksiya, deduksiya, təhlil, sintez kimi və digər metodların vasitəsilə nəzərdən keçirilir və həll olunur.

Konkret olaraq demək olar ki, aktivlərə, öhdəliklərə, gəlirlərə və xərclərə verilən təriflər, onların tanınma kriteriyaları dediktiv yanaşma nəticəsində yaranmışdır. Həmin elementlərin dəyərinin müəyyən olunması isə induktiv yanaşmanın köməyi ilə həyata keçirilir.

Təbiidir ki, uçotun metodologiyası təkcə ümumelmi metodlar əsasında deyil, həmçinin də, həmin elmin özünə məxsus olan, ya da ona xas olan prinsiplərdən və metodlardan formalaşır.

Hətta bir sıra digər funksional elmlər, məsələn, iqtisadi statistika, sırf uçot prinsipi kimi meydana çıxmış ikili yazılış prinsipindən geniş istifadə edir. Araşdırmalar göstərir ki, uçotun, o cümlədən, gəlirlərin və xərclərin metodologiyasına aşağıdakı elementləri aid etmək olar; metodologiya prinsipləri, standartları, metodları, üsulları. Həmin elementlərin hamısı bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqə və asılılıqda mövcuddur.

Ədəbiyyat

1. «Mühasibat uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Bakı, 2004.
2. Cəfərli H.A. İqtisadi təhlil (dərslük). Bakı, 2009.
3. «Maliyyə və uçot» jurnalı: 2014-2017-ci illər.

Theory of organization of accounting of financial results in construction
organizations methodological foundations

Summary

The research conducted on the topic of "methodology of accounting of income and expenses in construction organizations" and its improvement allows to make the following conclusions and put forward proposals. 1. Construction - being one of the main spheres of material production, plays an important role in the economic and social development of the country.

The development of the construction business, along with many other conditions, depends on the constant renewal and improvement of the management mechanism here. One of the main elements of the management mechanism of that area is the accounting system.

Adequate establishment of the accounting system, including the accounting of income and expenses, is a very important condition for forming appropriate and useful information about the activity of construction organizations, thereby allowing customers to make investment decisions; 2. Research shows that the correct and efficient organization of accounting of income and expenses depends on solving both theoretical-methodological and practical issues in a complex and systematic way.

Grounded theoretical-methodological provisions and determinations allow the purposeful solution of practical problems of income and expense accounting.

Keywords: construction organizations, accounting system, financial results

Теория организации учета финансовых результатов в
строительных организациях методологические основы

Резюме

Проведенное исследование по теме «Методика учета доходов и расходов в строительных организациях» и ее усовершенствование позволяет сделать следующие выводы и выдвинуть предложения

1. Строительство - являясь одной из основных сфер материального производства, играет важную роль в экономическом и социальном развитии страны. Развитие строительного бизнеса, наряду со многими другими условиями, зависит от постоянного обновления и совершенствования здесь механизма управления. Одним из основных элементов механизма управления этой сферой является система бухгалтерского учета.

Адекватное построение системы бухгалтерского учета, в том числе учета доходов и расходов, является очень важным условием формирования адекватной и полезной информации о деятельности строительных организаций, что позволяет заказчикам принимать инвестиционные решения;

2. Исследования показывают, что правильная и эффективная организация учета доходов и расходов зависит от комплексного и системного решения как теоретико-методических, так и практических вопросов.

Обоснованные теоретико-методические положения и определения позволяют целенаправленно решать практические задачи учета доходов и расходов.

Ключевые слова: Строительные организации, система учета, результаты финансовой деятельности

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 06.10.2022

Çapa qəbul olunma tarixi: 01.04.2023

Elmi rəhbər: i.ü.f.d., Z.A. Quliyev
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur